

24 octombrie 2023

100 de ani de existență a Orchestrei Simfonice Radio Berlin

Text de Costin Popa

RSB 100 1923
2023

Rundfunk- Sinfonieorchester Berlin

Rundfunk Sinfonieorchester Berlin este unul dintre ansamblurile importante ale Germaniei, cu dată de naștere coincidentă primei ore de emisie a Radioului public berlinez, în 29 octombrie 1923. De atunci valoarea orchestrei a fost forjată de baghete renumite precum Bruno Seidler-Winkler, Eugen Jochum, Sergiu Celibidache, Hermann Abendroth, Rafael Frühbeck de Burgos ș.a. În secolul XXI, pentru funcțiile de dirijor-șef și director artistic au fost aleși Marek Janowski (2001-2016) și Vladimir Jurowski în 2017, cu contract prelungit până în 2027. Vladimir Jurowski, cunoscut publicului nostru și în calitate de director artistic al Festivalului George Enescu (2017-2021).

Prestigiul orchestrei s-a statuat și prin prezența la pupitru sau ca interpreți – soliști ai propriilor lucrări a unor compozitori legendari precum Paul Hindemith, Arthur Honegger, Darius Milhaud, Serghei Prokofiev, Richard Strauss, Arnold Schönberg, Igor Stravinsky, Alexander von Zemlinsky, Krzysztof Penderecki etc.

La ceas centenar, Orchestra Simfonică Radio Berlin a programat o stagiune aniversară care va culmina chiar în 29 octombrie cu un concert ce se va desfășura, onorant, în marea sală a Filarmonicii berlineze, bineînțeles sub bagheta lui Jurowski.

Orchestra Simfonică Radio Berlin la Konzerthaus – Foto Robert Niemeyer

În aceeași lună, în cadrul sezonului RSB 100 am urmărit la Konzerthaus o seară concertantă tematică „Wie klingt *Don Quijote*?” („Cum sună *Don Quijote*?”), concepută de Vladimir Jurowski în compania ansamblului aniversat.

Dar mai întâi o paranteză documentară. La origine, începând cu 1818, sala a fost destinată spectacolelor de teatru. Distrusă în timpul războiului, a fost reconstruită în 1977 și reconfigurată pentru concerte simfonice. Cu această nouă destinație, a primit în 1994 numele Konzerthaus. Are 1700 de locuri. Păcat că n-am putut să admir exteriorul monumental, fiind în renovare.

Concertul, prin subiectul tematic ales, a dorit să ofere publicului un parcurs stilistic divers care să pună în valoare virtuțile ansamblului. Mi le-am amintit, grandioase, în tălmăcirea Tetralogiei wagneriene dirijată de Marek Janowski la Festivalul Enescu din 2013.

Acum, Vladimir Jurowski a pornit programul dedicat lui Don Quijote cu literatură barocă, l-a continuat trecând prin impresionism, încheierea revenind romantismului târziu al lui Richard Strauss, probe de versatilitate interpretativă în care calitățile orchestrei și măiestria dirijorului s-au evidențiat exemplar. A fost interesant de urmărit și cum compozitori aparținând unor diverse epoci l-au văzut pe „cavalerul tristei figuri” al lui Miguel de Cervantes.

„Don Quichotte” – Burlescă pentru orchestră de coarde după poezia „Don Quichotte la nunta lui Comacho” de Daniel Schiebeler, scrisă în 1739 de Georg Philipp Telemann a oferit în cele șapte secțiuni ale sale prilejul unor expuneri în fir de sunet, elegante („Don Quijote se trezește”), agitate, cu nerv de castaniete („Atacul la morile de vânt”), cu tânguirii ale violinelor („Suspinele dragostei pentru prințesa Dulcineea”), în ritm întrețesut cu accelerando-uri („Sancho Panza învinețit”) sau vijelios pentru „Galopul Rosinantei”. Iată doar câteva pilde de expresie a unei formații reduse, cu multe instrumente originale.

Vladimir Jurowski. Foto Robert Niemeyer

Le-au reluat în „Don Quichotte chez la duchesse” („Don Quijote la ducasă”), muzică de balet pentru opera comică omonimă op.97 pe text de Paul Morand, compusă în 1743 de Joseph Bodin de Boismortier, lucrare de mai mici dimensiuni, cuprinzând o uvertură, marșuri, o secvență destinată unei tamburine (intervenient, însuși Vladimir Jurowski) și o ciaconă ale cărei origini spaniole au fost subliniate de bătaii ușoare de castaniete mergând până la cele virtuozice, în care grația și suplețea au fost definitorii.

Vladimir Jurowski și Paul Gay. Foto Robert Niemeyer

Îl știam pe baritonul francez Paul Gay, 55 de ani acum, încă din 2017 de la Festivalul George Enescu când interpretase concertant demolatorul rol titular din „Oedipe” sub conducerea lui Jurowski, în compania London Philharmonic Orchestra. Am regăsit și de data aceasta plierea vocii artistului cu stilistica franceză, prin lectura celor trei lieduri pe text de Paul Morand „Don Quichotte à Dulcinée” de Ravel (creații 1932/1934) și a celor patru „Chansons de Don Quichotte” pe versuri de Pierre de Ronsard și Alexandre Arnoux, compuse în 1932 de Jacques Ibert.

Narativ în primul lied de Ravel („Chanson Romanesque”), cu rostiri poetice („O, Dulcinée...”), a colorizat trist și melancolic cea de-a doua secvență („Chanson Épique”) cu voce plină, din care nu a lipsit emisia în *mezzavoce* moale, în timp ce în ultima pagină („Chanson à boire”) a oferit publicului pe de-a-ntregul armonicele din glas, chiar dacă sunete albe, nevibrate s-au mai strecurat pe alocuri.

Pentru compozițiile lui Ibert a rezervat de asemenea inflexiuni spaniole („Chanson du Départ”), nuanțe și cânt în piano – *mezzavoce* („Chanson à Dulcinée”), concretețe („Chanson du Duc”), pentru ca încheietorul ciclului, „Chanson de la Mort de Don Quichotte”, să fie impregnat de lirism, dezolantă fluentă, moliciuni și contraste, pasiune

devorantă, sfârșind în durere printr-un pianissimo acut prelung și emoționant. Paul Gay este o subtil stilist al artei vocale.

Violoncelista Konstanze von Gutzeit, Vladimir Jurowski și violistul Alejandro Regueira Caumel. Foto Robert Niemeyer

După pauză, Vladimir Jurowski și Orchestra Simfonică Radio Berlin au păstrat *pour la bonne bouche* Poemul simfonic „Don Quixote” – Variațiuni fantastice pe o temă în caracter cavaleresc pentru orchestră mare, op. 35 de Richard Strauss, datat 1897. O programare firească destinată, cum notam anterior, demonstrării versatilității ansamblului. Se știe, opusul straussian este de fapt o simfonie pentru violoncel (portretizându-l pe erou), violă, tubă tenor, clarinet bas (descriindu-l pe Sancho Panza, scutierul) și orchestră.

Tema introductivă, cele 11 variațiuni și Finalul au căpătat prin lectura lui Jurowski culorile isprăvilor donquijotești, vivacitatea, poezia, tandrețea, fantezia, idealizările, imaginația, spiritul de aventură, de dramă. Orchestra cu pachetele sale exemplare au primit impulsurile din partea dirijorului generând trăiri adânci metamorfozate în sunet. Excepționale au fost portretizările reușite de cei doi remarcabili instrumentiști, cellista Konstanze von Gutzeit și violistul Alejandro Regueira Caumel. Momente de sublim.

Nu știu dacă versiunea RSB – Jurowski a poemului Strauss se
află imortalizată pe disc. Dacă nu, ar trebui trecut imediat la treabă.

RSB 100 1923
2023

